בס"ד



ישיבת מרכז הדב

שיחת מו"ר ראש הישיבה

הרה"ג **יעקב שפירא** שליט"א

אמור

שנה תשיעית תשע"ח

"אמור ואמרת"

*הפרשה מתחילה ב"אמור... ואמרת אל הכהנים לנפש לא יטמא בעמיו כי אם לשארו" וכו'. אומר רש"י בשם חז"ל (יבמות קיד.) "אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים". כלומר, שהגדולים חייבים להפריש את הכהנים הקטנים מלהיטמא. הדין הזה שצריך להפריש את הקטנים מאיסור זה כתוב לא רק לגבי טומאה. זה מודגש פה יותר, אבל זה דין בכל התורה כולה. התורה כותבת את זה פה, במאכלות אסורות, ובעוד מקום. אבל למה דווקא כאן כתוב בדגש כזה, שעליו חז"ל דורשים להזהיר גדולים על הקטנים? למה דווקא פה בנושא של טומאת הכהנים? עוד נקודה. כתוב ברש"י על הפסוק בפרשת יתרו "כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבית ישראל", בית יעקב אלו הנשים שצריכים לדבר איתם בלשון רכה, "כה תאמר". "ותגיד לבני ישראל" הכוונה היא על הגברים. אמירה זה לשון רכה. כשהתורה אומרת פה אמור ואמרת להזהיר גדולים שיזהירו את הקטנים ושימנעו מהם להיטמא, כתוב "אמור ואמרת". לא רק שהתורה אומרת "אמור ואמרת" בכפל לשון, היא נוקטת בלשון של אמירה, שזה לשון רכה, ולא בדיבור כמו ברוב התורה כולה – "וידבר ה' אל משה וכו'". בפרשת עבדים כתוב אם "אמור יאמר העבד אהבתי את אדוני", בכפילות. דורשים חז"ל שם עד שיחזור ויאמר. "אמור יאמר" – שתי אמירות. ככה גם ב"אמור ואמרת" פה לכהנים, אל תסתפק רק באמירה אחת אלא "אמור ואמרת". שכשאתה הולך לחנך את הקטנים או כשיש לך אחריות על אחרים, אז אסור לדבר באמירה רגילה. לא רק שלא מדברים בדיבור בלשון קשה, אלא צריך להיות בלשון רכה. ובנוסף לכך, לא לומר רק פעם אחת, מפני שלא תמיד נפתח הלב בפעם אחת. אנשים יכולים ללכת לפעמים לשמוע שיחות אצל איזה רב"ה גדול שהגיע במקרה רק ליומיים מארה"ב, ולחזור הביתה, וישאלו אותם מה הוא אמר והם לא יגידו כלום, כי הם לא יודעים מה הוא אמר. אבל דבר אחד הם כן יגידו, הם הרגישו שהיה להם רצון לשמוע, הם ציפו למשהו. על זה אומרת התורה שיש מקומות בחיים שלא צריך להסתפק רק באמירה אחת, אלא צריך לשון רכה וצריך לדבר פעמיים. מפני שהדיבור צריך שיהיה אל לב פתוח, ולא תמיד בשמיעה הראשונה הלב נפתח, לכן "אמור ואמרת".

חינוך לקדושה

ומדוע הדגש פה בטומאה של קטן? מפני שבכל המקומות שצריך להפריש את הקטן מהאיסור זה בשביל שהוא לא יעבור על הלאו. אבל כשהרמב"ם מביא את הדין הזה של להפריש קטן מטומאה הוא לא כותב כדי לחנכו במצוות, כמו שהוא כותב ברוב המקומות שהוא מביא את הדין לחנך את הקטן. פה הוא כותב שההפרשה מאיסור היא בשביל לחנך אותו לקדושה. ההפרשה היא לא רק כדי שהוא יהיה מופרש, לא רק כדי שהוא לא יעבור על הלאו כשיגדל, מפני שאי אפשר לחנך קטן להיזהר מטומאה אלא אם כן שמים לפניו את הצד החיובי מול הצד השלילי. צריך להראות לו שיש מושגים של קדושה בעולם, וזה יגרום לו שהוא לא יהיה להוט אחרי הטומאה. אבל להגיד לו רק לא לא לא, בלי לתת לו את הנעימות של הצד השני, זה לא עובד. זה מה שאומר הרמב"ם. אותו דבר כתוב בפרשה של חילול ה'. התורה קודם כל אומרת "ולא תחללו" ואחר כך אומרת "ונקדשתי". לא כתוב שאתם תקדישו, מפני שהמצווה בקידוש ה' זה לפעול פעולות כאלו שהם יביאו לקדש שם שמיים מעצמם. למה לחילול ה' ולקידוש ה' קוראים לזה ה', הוא מחלל את ה', מה נכנס פה ה' באמצע? בכל עבירה ומצוה זה ככה לכאורה. אלא מפני שחילול ה' הכוונה היא שאדם מחלל את עצמו לחולין, חביב אדם שנברא בצלם אלוקים ואדם לא יכול לפגוע בצלם אלוקים שלו. ואותן פעולות שגורמות לו לצאת לחולין, או להתקדש, נקראות קידוש ה' וחילול ה'. התורה כותבת קודם כל "ולא תחללו" אבל איך לא תחללו, בלאו לבד זה לא יעזור. צריך שתדעו שלעומת זה גם אפשר להגיע לקדושה. כשהרמב"ם בהלכות יסודי התורה (פרק ה) מביא את ההלכות של קידוש ה', הוא הופך את הסדר ממה שכתוב בפסוק. הוא קודם כל אומר מצוות עשה יש לקדש את ה' שנאמר "ונקדשתי", ואחר כך הוא מביא שאסור לחלל את שם ה'. הרמב"ם נותן פה הדרכה חינוכית, התורה אמנם כותבת את הציווי "ולא תחללו" לפני "ונקדשתי" אבל אומר הרמב"ם שכשאני מוריד את זה למעשה, אז אני יכול לעשות את זה רק אם אני יודע שיש מושג של "ונקדשתי". נקדשתי זה לא רק בפעולה מסוימת, יש מושג של המקדש שם שמיים בסתר כמו שכתוב באבות לגבי יוסף הצדיק. ויש מושג הפוך חלילה של המחלל שם שמיים בסתר, השאלה באיזה עולם הוא חי שהעולם הוא מקודש או שהעולם הוא לא מקודש.

קידוש ה' של הכהנים

אומר ה'אבן עזרא' [ידוע שהרב"ה מקוצק אמר על האבן עזרא שהוא לא יודע אם הוא היה יכול להחזיק את הראש של ה'אבן עזרא' מרוב יראת שמים שהיתה לו. והרמב"ם כותב לבן שלו להיזהר בדברי 'אבן עזרא' שהיה ליבו כלב הארי, ולא נשא פני איש כך כותב הרמב"ם באיגרות.] שהתורה פותחת בנושא של טומאת כהנים וכהן גדול, מדרגות בקדושה. למה כהן גדול יותר מכהן הדיוט? כי כהן הדיוט הוא כהן מלידה, אבל כהן גדול יש לו גם מעלה מעבודה עצמית יש לו. ה'שפת אמת' שואל בפרשת צו בשם המהר"ל מפראג מדוע כהן גדול מביא כל יום מנחת חביתין? הרי מנחת חביתין זו מנחה שכל מביא כהן כשהוא מתחנך לעבודה, פעם אחת וזהו. כהן גדול מקריב את זה כל יום, למה? אומר ה'שפת אמת' בשם המהר"ל מפני שכהן גדול מתחדש כל יום. אין לו רק את הקדושה מהמשפחה, מהבטן, יש לו גם את העמל האישי שלו. לכן יש גמרא בנזיר שהיא דנה נזיר וכהן ויש מת מצווה מי יטמא קודם? מי קדושתו יותר גדולה? נזיר זה קדושה עצמית שאדם קיבל על עצמו, כהן זה מלידה. אבל כהן גדול יש לו את שתי המדרגות. "יקרה היא מפנינים" כתוב על ת"ח שהוא יותר מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים, מפני שהוא ג"כ מתחדש כל הזמן. הוא כל הזמן עולה ועולה ועולה, גם אם כרגע הוא לא מרגיש שהוא עולה. אומר ה'אבן עזרא' התורה מדברת על כהנים, ואחרי זה פרשת קדושת הזמן, מה נכנס פה באמצע ה"ונקדשתי"?, רק בגלל שדיברנו על קדושה של הכהונה ועל קדושה של הזמנים? אומר ה'אבן עזרא' גם הפרשה של "ונקדשתי" זה המשך הפרשה של הכהנים. זה לא פרשה חדשה, התורה אמרה את זה לכהנים. יש מפרשים שחולקים על ה'אבן עזרא', למה קידוש ה' שייך דווקא לכהנים? ובני ישראל

*ה'עולם' אומר שהשבת פרשת אמור. שאלו פעם בישיבת נובהרדוק מי זה ה'עולם'? כשאומרים דברים בשם ה'עולם' זה אומר כך וזה אומר כך, מי זה ה'עולם'? מה יש יותר בעולם, חכמים או טפשים? הכל יחסי. מה יש יותר בעולם בריאים או חולים? לצערנו יש צרות בעולם. מה יש יותר בעולם עשירים או עניים? אז יוצא שרוב העולם זה המסכנים. אז כשה'עולם' אומר, למי מתכוונים ב'עולם'? לא תמיד לחכמים, ולא תמיד לבריאים, ובכל זאת אנשים מתפעלים ממה שהעולם אומר.. אז העולם אומר...

ניתן להירשם לקבלת הגליון בדוא"ל בכתובת Mercazharav@gmail.com

לא חייבים? אולי מפני שעל בני ישראל כתוב "תהיו לי ממלכת כהנים" אז כולם הם בעצם כהנים בזעיר אנפין, אבל למה זה כתוב פה? לפי ה'אבן עזרא' זה כתוב דווקא פה בנושא של כהונה מפני שהזהירות ב"ונקדשתי" וב"לא תחללו" היא הרבה יותר גדולה במי שהמדרגה שלו יותר גדולה. על "כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו" (סוכה נב.) אומר המהר"ל ובעקבותיו ה'שפת אמת', אם יש זמן שהוא זמן יותר מקודש, אז גם שם צריך להיזהר יותר, כמו כל הגדול מחברו. זה לא משנה אם הוא גדול מחברו באישיות, או שהוא נמצא בזמן יותר מקודש, או שהוא נמצא במקום יותר מקודש. כגון מה שכתוב במשנה שהיה נס גדול שהכהן גדול לא ראה קרי ביוה"כ. מה הדגש? אומר התוספות יו"ט שבגלל שיום הכיפורים זה היום הכי קדוש, אז מי שרוצה להחטיא ולפגוע, ביום כזה הוא יותר משתדל לפגוע, לכן הנס ביום כזה הוא יותר גדול. זה נכון בקדושת זמן, בקדושת המקום ובקדושת הכהנים. אז זה לכאורה לפי ה'אבן עזרא' הסיבה לצורך בציווי מיוחד שיהיה לכהנים, ואע"פ שזה מחייב את כל ישראל. מפני שהם בעלי מדרגה יותר גבוהה, וככל שהמדרגה יותר גדולה אז יש כוחות יותר גדולים לרע ולטוב ולכן הזהירות צריכה להיות בהרבה יותר גדולה. ובגמרא (זבחים ג.) מובא שמחשבת חולין לא מחללת קדשים ומחשבת קדשים כן. רק בנ"י שהם קדושים מוזהרים שלא לחלל שם ה'.

קדושה בעשרה

הגמרא (ברכות כא:) אומרת ש"ונקדשתי" בתוך בני ישראל אין קדושה אלא בעשרה. הקדושה האמתית זה ברבים. (כדאי לעיין בנושא הזה במה שכותב הרב בעין אי"ה שם בגמרא, וזה מובא גם בעולת ראיה.) מאיפה לומדים שאין קדושה אלא בעשרה? כתוב פה ונקדשתי בתוך בני ישראל וכתוב במרגלים היבדלו, אתיא מתוך מתוך וכו'. לומד מכאן הגאון ר' משה פיינשטיין שמכאן ראיה שגם אנשים כמו המרגלים מצטרפים למניין, שהרי מהם לומדים את העשרה. מתי לא מצרפים אנשים מעין כאלו למניין? כתוב בתשובות הרמב"ם שאתה לא יכול לצרף למניין אדם שלא מאמין בדבר שאתה רוצה שהוא יעשה אתך, מי שלא מאמין בברכת המזון הוא לא יכול להצטרף למניין של ברכת המזון, מי שלא מאמין שיש משהו בתפילה אי אפשר לצרף אותו לתפילה. א"א לצרף אדם לדבר שהוא לא מאמין בו. [אבי זצ"ל אמר פעם לאיזה רב צבאי אם יש אדם חילוני שלא קרא ולא שנה והוא מאליו בא להתפלל, אתה לא יכול להגיד שהוא לא מאמין בתפילה. הרי הוא בא! זה לא שצרפת אותו אמרת לו בוא תעשה טובה תעמוד פה חמש דקות שיהיה אפשר להגיד קדיש. אז למה שלא יצרפו אותו?] אז מה הפשט שקידוש ה' הגדול, אין קידוש ה' אלא בעשרה לומדים ב'מתוך מתוך' מהמרגלים? מה הפשט? אלא מפני שהיה במרגלים "ואולם חי אני", ככה כתוב בפסוק, שהקב"ה אמר "וימלא כבוד ה' את כל הארץ". מה שהמרגלים עשו היה חילול ה' איום ונורא, ולכן הקב"ה היה צריך להגיד ש"ביום פקדי ופקדתי". "וימלא כבוד ה' את כל הארץ" היינו שעוד יהיה קידוש ה' יותר גדול מתוך ארץ הזאת. אז יוצא שכל קדושה שהיא בעשרה היא בעצם תיקון וכפרה על החילול ה' שעשו המרגלים, מפני שהתורה מעידה שזה היה פגיעה בכבוד ה'. לכן כשמדברים על קידוש ה' לומדים את זה 'תוך תוך' מעשרה של המרגלים, מפני שהיה שם חילול ה' וכנגד זה בא התיקון.

חכמה תציל ממות

הדברים נכונים מדי שנה בשנה, ודאי בימי ספירת העומר. הגר"א כותב בספר משלי על הפרק האחרון "אשת חיל", בסופו, שהתורה נקנית בארבעים ושמונה קניינים. אבל לא מצוי שאדם אחד יהיה לו את הארבעים ושמונה קניינים [בהקדמה של ר' חיים מוולאזין על ביאור הגר"א לשו"ע הוא כותב שידוע שהיה לגר"א את כל הארבעים ושמונה דברים, אבל הגר"א כותב על העולם.] אז איך אפשר לקנות את התורה בארבעים ושמונה דברים? אומר הגר"א שלכן צריך ללמוד תורה בחבורה אחת, ובתוך החבורה לכל אחד יש כמה מהקניינים, אז ביחד קונים את התורה בארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית. אז "ויחן שם ישראל – בלב אחד" שהיה במעמד הר סיני, זה לא סתם איזה תיאור יפה, בלב אחד, כאיש אחד, בלי זה אין קניין של תורה מפני שחסר במ"ח דברים שהתורה נקנית. ויש אומרים שכל המ"ח דרכים שהתורה נקנית בהם כל אחד כנגד יום אחר בספירת העומר. תלמידי ר"ע מתו על שלא נהגו כבוד זה בזה, לא כתוב שעל זה חייבים מיתה. הגמרא אומרת שאחרי שהם מתו היה העולם שמם. [ממה הוא היה שמם? התקשורת המשיכה לעבוד...] העולם היה שמם כי זה היה עולם תוהו, עולם בלי תורה. עולם בלי תורה ועולם עם תורה זה שני עולמות, זה לא אותו עולם, בגלל שלא כבדו זה את זה אז לא היה קניין תורה. לא היה להם תורה שמגינה ומצילה "והיה העולם שמם" - פרש"י: שנשתכחה תורה. ולעומת זה, אמר רשב"י (שבת קלח:) על הפסוק "ישוטטו לבקש דבר ה' ולא ימצאו" שח"ו שתשתכח תורה מישראל, דהינו על אף הסתלקות תלמידי ר"ע, והיה העולם שמם, שנשתכחה תורה מישראל כפרש"י, בא העולם לתיקון ע"י תלמידיו. הקניין הל"ב, זה משמח את הבריות. כתוב בספר מדרש שמואל על אבות שכשהם הגיעו למדרגה של תיקון משמח את הבריות, אז פסקו למות. ויותר מכך, הקניין הל"ג זה אוהב את התוכחות, לא מתבייש לומר טעיתי. לא כל אחד זוכה לקבל תוכחה. אין הכוונה לקבל מאחרים, אלא להיות אחד כזה שמסוגל לשמוע. כתוב (ב"ב יב.) שחכם עדיף מנביא, והגמרא מביאה דוגמה. איך אני יודע מה זה חכם עדיף מנביא? שלפעמים מישהו אומר דבר תורה ואח"כ אומרים לו שהוא זכה לכוון למה שאמר ר"ע בן יוסף. הגמרא מביאה דוגמה של חכם את ר"ע, הוא הדוגמה הקלאסית של חכם עדיף מנביא. והגמרא במסכת ערכין בדיני תוכחה אומרת שחכם הוא בר הכי לקבל תוכחה. והגמרא מביאה את הפסוק "והחוכמה תחייה בעליה", חוכמה וחיים תמיד הולך ביחד. יש גמרא (קידושין סו:) שאומרת שאמרו לו לר"ע שכל הפורש ממך כפורש מן החיים. למה? מפני שר"ע הוא החכם. "החוכמה תחייה בעליה". כשיש חכמה כזאת כמו של ר"ע, היא "תחייה בעליה", אז הפורש ממך כפורש מן החיים. וביום הל"ג שזכו למידה של הקניין הל"ג, של אוהב את התוכחות, "החוכמה תחייה בעליה", אז הפסיקו למות.

תורה ומידות

יש ביטוי בגמרא (ברכות נז:), מי שרואה את ר"ע בחלום יצפה לחסידות (ובגרסא שלפנינו איתא בן עזאי, אבל רב ניסים גאון גורס ר"ע). שואל רבינו ניסים גאון שם בגמרא בברכות, היו צריכים לומר הרואה ר"ע בחלום יצפה לחוכמה, הרי הוא היה ראוי שתנתן תורה על ידו אילולי שהקדימו משה רבינו. למה הרואה ר"ע בחלום יצפה לחסידות? אומר רבינו ניסים גאון זה לא סותר, כמה שר"ע היה גדול בחוכמה, בחסידות הוא היה עוד יותר גדול. חסידות אמיתית. אומר ה'מסילת ישרים' בביאור מידת החסידות, שחסיד אמתי זה מי שיודע לסנגר על הדור שהוא מביט, על הכל, בעין טובה. ר"ע שאמר "ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה", ר"ע נשארו לו רק חמישה תלמידים אחרי מה שקרה, ומי שרואה במימרות שיש בפרקי אבות מהחמישה תלמידים האחרונים של ר"ע, כל המימרות שלהם מדברות רק על אהבת הבריות ועל אהבת החבר. למה צריך כפילות? מפני שלאהוב את הבריות קל יותר מאשר לאהוב את החבר. למה? סליחה שאני אומר את זה, גם אני בשר ודם, אבל לפעמים יש משהו שנקרא בעולם התורה קנאה. ר"ע היה משולל מזה. הייתה לו עין טובה, הוא ראה את המציאות בעין טובה, אפילו את השועלים בהר הבית הוא ידע לפרש לפי האמונה שלו. עד שבא ר"ע ודרש "את ה' אלוקיך תירא - לרבות תלמידי חכמים". יש מפרשים שאומרים עד שבא ר"ע, הכוונה עד שהגיעה אישיות כזו לעולם כמו ר"ע. אז ראו שאפשר באמת לדרוש "את ה' אלוקיך תירא - לרבות תלמידי חכמים". אבל כשעוד לא נפגשו עם אישיות כמו ר"ע, אז באמת א"א להשוות את כבוד תלמידי חכמים, אפילו לרבות תלמידי חכמים, מהפסוק "את ה' אלוקיך תירא". אומר הרב חרל"פ במי מרום על פרקי אבות: "את ה' אלוקיך תירא - לרבות תלמידי חכמים" אין היכי תמצי אמתית להגיע אל "ה' אלוקיך תירא" אלא רק ע"י לרבות תלמידי חכמים. אבל מי שמדלג על השלב של לרבות תלמידי חכמים, לא יגיע למה שכתוב בפסוק "את ה' אלוקיך תירא". כשרחל התחתנה עם ר"ע מה היא ראתה בו?

הוא לא למד, כלום לא היה לו. דבר אחד היא ראתה בו, שהוא "צנוע ומעלי". שהוא ענוותן, שהוא לא שחצן, שיש לו עין טובה. שהוא לא פותח פה על החברים שלו, "צנוע ומעלי". אז העצה הראשונה שהיא אמרה לו זה תלך לבית המדרש. מפני שהיא ידעה שאם הוא לא יהיה בעל מידות, חבל שילך לבית המדרש. [אמר לי הרב שטיינר שזכיתי ללמוד אצלו הרבה תורה, ואני מצטט: נער הייתי, גם זקנתי, וראיתי הרבה אנשים שלמדו תורה. אבל אם היה חסר משהו במידות - רק נזק קרה מהתורה שלהם.] אי אפשר להפריד אחד מהשני זה כמו אש ומים זה לא הולך ביחד. לכן רחל אמרה לו לך לבית המדרש. וכשהוא חזר הביתה והתלמידים לא נתנו לה להתקרב אליו הוא אמר להם תניחו לה, שלי ושלכם שלה הוא. מה זה שלי ושלכם שלה הוא? היא לימדה אותם תורה? היא נתנה לו להיות מחוץ לבית עם התלמידים עשרים וארבע שנה, נכון, זה הפירוש הרגיל. הר"ן אומר לא ככה. הר"ן במסכת נדרים (נ.) אומר שלי ושלכם שלה הוא מפני שהיא נתנה לי את העצה ללכת ללמוד, וזה דרגה עוד יותר גדולה מאשר עשרים וארבע שנה לא להיות בבית, שהיא וויתרה עליו. ככה יוצא מהר"ן, שלי ושלכם שלה הוא זה לא בגלל שאני הייתי איתכם ולא בבית, אלא מי פתח את הדלת, היא אמרה לו את העצה לך ללמוד, שלי ושלכם שלה הוא. אז ר"ע היה בעל מידות, הוא ידע להכיר טוב, הוא ידע לקבל תוכחה. "אמור ואמרת" להזהיר גדולים על הקטנים, זה רק באמירה, זה רק בלשון רכה, אבל בלי הפסק. עבודת מידות. ועיין בשו"ת התשב"ץ (ח"א,קעח) ששואל מהו הכבוד הזה שזלזלו קצתם בקצתם – שלא נהגו כבוד? והשיב שם שלא אמרו בגמרא מהו הזלזול אבל שנינו "יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך וכבוד חברך כמורא רבך ומורא רבך כמורא שמים". והם לא התנהגו כך וגרמו לתורה שתתחלל על ידם. ז"א בגינן נגרם חילול ה', ולא רק עצם הזלזול. וראה בספר 'כד הקמח' לר' בחיי שפירש, חילול ה' מלשון חול, שגורם לדברים שבקדושה להיות חולין ומזולזלים בעני הבריות. כעין המבזה את הקודשים והמועדות.

אין פטור מהתורה

אמנם, כותב ר' חיים מוולאזין שמי שלא יודע לשמור על הפה, מי שהוא רגזן בטבעו או כעסן והדיבור שלו הוא לא דיבור עדין, אם אין לו את צניעות הדיבור הוא פטור ממצות תוכחה. מפני שברור כשמש שהוא לא יצליח להשפיע על אף אחד. הוא יוכל לעשות מהומות, לשם שמיים, אבל למעשה שום דבר לא יצא מזה. 'נעשה אדם נאמר בעבורך' נאמר על רשב"י (פיוט בר יוחאי), גדול תלמידיו של ר"ע, נכון? למה 'נעשה אדם נאמר בעבורך'? מפני שהגמרא אומרת שרשב"י אמר שהוא יכול לפטור את כל העולם ממידת הדין, יש לו כזו עין טובה. למה לא נוח לאדם שנברא יותר משנברא? מפני שבנאדם כמו בנאדם, הרבה פעמים מאכזב. אבל רשב"י הגיע לשיא כוחו במידות. גם בתורה, הוא היה פטור מתפילה, אמנם לא היה פטור מק"ש, מקבלת עול מלכות שמיים, אבל תורתו אומנתו, ועדיין, גדולתו במידות. [במנהג שהיה פעם בישיבות, החתן בחתונה היה אומר דבר תורה, או לפני החופה או לפני ברכת המזון. אבל לכאורה זה מוזר. חתן הרי פטור מתפילה, והוא פטור גם מקריאת שמע! הוא מבולבל, הוא מתרגש, נכון, אבל מהתורה הוא לא פטור, ומעמל של תורה הוא לא פטור. לכן הוא יגיד דבר תורה אפילו בחתונה שלו, בזמן שהוא פטור מתפילה ופטור אפילו מקראת שמע.] זו הייתה מידתו של רשב"י, 'נעשה אדם נאמר בעבורך', זה הדמות האמתית של האדם שהקב"ה בשבילו ברא את האדם.

להשפיע ולהשפיע

הגמרא במסכת שבת מספרת שהרומאים רדפו את רשב"י ור' אלעזר בנו, והם היו צריכים לברוח לתוך המערה עד שאליהו הנביא עמד שמה על הפתח ואמר שהם יכולים לצאת. תשימו לב, שאליהו הנביא תמיד בא על הפתח. פה אצל רשב"י הוא בא על הפתח, אצל ר' יוסי שנכנס בדרך לתוך החורבה להתפלל אומרת הגמרא שאליהו עמד על הפתח, לשמור עליו, וכשפותחים את הפתח בליל הסדר אז פותחים את הדלת לאליהו הנביא. אליהו הנביא תמיד נמצא על המפתן, במעבר בין תוך המערה לחוץ למערה, בין העולם מבחוץ לעולם מבפנים, זה התפקיד של אליהו. וכשרשב"י ובנו יצאו אז כתוב שהם ראו אנשים חורשים וזורעים, כל מקום שנתנו עיניהם בו מיד נשרף, יצתה בת קול מהשמיים ואמרה להם אם להחריב עולמי באתם חזרו למערתכם. [זה ביטוי שפעם חצוף אחד פרסם מאמר באחד העיתונים הלא דתיים, מאמר תחת הכותרת אם להחריב עולמי באתם חזרו למערתכם. זה היה התקפה נגד אבי ונגד הרב נריה ונגד הרב גורן ועוד כמה שפרסמו את הנושא של סירוב פקודה. בת קול דרשה דרך עיתון והם אפילו לא יכלו לענות.] נכנס רשב"י ובנו למערה, וכשהם יצאו בפעם השניה וראו איש אחד שהולך עם שני הדסים אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור וכו'.. מה הפשט במה שהבת קול אמרה להם חזרו למערתכם, זה היה עונש? למה? אם כל מקום שתשימו את העין אתם תשרפו אותו, זה לא התכלית. [היה פעם בישיבה מישהו שאהב לספר מופתים על הרב צבי יהודה, מה הוא היה אוהב לספר? ההוא שלא שמע לרצי"ה קרה לו כך וכך, וההוא שעשה לו כך וכך אז נשרף לו משהו. עד שאבי נגש לאותו אחד ואמר לו זה לא מופתים שמספרים על צדיקים, תתחיל לספר מופתים שמישהו היה חולה והוא ריפא אותו, שמישהו לא היה לו מצב רוח והוא שימח אותו, מה זה המופתים האלה הוא הרג את זה וכו', זה מופתים של צדיקים?!] אומר הרב בעין אי"ה זה מה שהקב"ה אמר לרשב"י, אם אתה רואה שאין חיבור בין התורה שאתה לומד לבין מה שנעשה ברחוב, אתה לא רואה את הדרך להשפיע, סימן שאתה צריך עדיין להתעלות עוד בתורה, לכן הבת קול אמרה לו חזרו למערתכם. אתה צריך להיות שקוע עוד יותר בתורה כדי שתוכל להגיע לדרגה האמתית, שתוכל לחבר ולהשפיע מהתורה על מה שקורה בחוץ. הגמרא אומרת שאחד החכמים אמר אם ילדת בנים בילדותך תוליד בנים בזקנותך, ור"ע הוסיף על זה עוד לימוד, אם היו לך תלמידים בילדותך יהיו לך תלמידים בזקנותך, אם למדת תורה בידותך תלמד תורה גם בזקנותך. מה שאחד החכמים דרש על בנים בשר ודם של האדם, שאף פעם לא יתייאש, ר"ע דרש את זה לא רק על הפרט, הוא דרש את זה גם על טובת הכלל. אף פעם לא תתייאש, בין שיש שועלים, בין שאתה רואה אנשים שהם חורשים בשעת חרישה, תתעלה יותר בתורה ותמיד תדע שלא להחזיק טובה לעצמך אלא לאחרים. אבל כמו שאמרתי בהתחלה, במה דברים אמורים כשיש מידות טובות.

כבוד ת"ח

יש גמרא במסכת מנחות (סח:) שאומרת שהעומר היה מתיר את התבואה החדשה במדינה ושתי הלחם במקדש. בהמשך הגמרא אומרת "יתיב ר' טרפון וקא קשיא ליה, מה בין קודם לעומר לקודם שתי הלחם, אמר לפניו יהודה בר נחמיה, לא אם אמרת קודם לעומר שכן לא הותר מכללו אצל הדיוט תאמר קודם לשתי הלחם שהותר מכללו אצל ההדיוט. שתק ר' טרפון". **ואז מה קרה?** "צהבו פניו של **רבי** יהודה בן נחמיה". מה כתוב פה? **רבי** יהודה בן נחמיה. על הסברא שהוא אמר, הוא היה בסה"כ תלמיד, והוא דיבר לפני ר' טרפון שהיה הרב, הוא שמח שהוא ידע לפרוך, להגיד משהו לא נגד, אבל דבר שר' טרפון עצמו לא אמר. ר' טרפון היה לו קושיא והתלמיד הראה לו אני יתרץ לך את הקושיא, ומתוך זה צהבו פניו. אבל מה אומרת פה הגמרא? לא סתם שצהבו פניו, אלא צהבו פניו של **רבי** יהודה בן נחמיה. בשיטה מקובצת בצד כתוב **רבי** יהודה בן נחמיה את המילה **רבי** לא גרסינן. מפני שבתחילת הסוגיא כתוב אמר לפניו יהודה בן נחמיה בלי רבי, אז למה עכשיו אתה אומר שצהבו פניו של רבי יהודה בן נחמיה? לכאורה השיטה צודקת. ואני הקטן אומר שאפשר להשאיר את הגרסא ככה. הגמרא ממשיכה אמר לו ר"ע יהודה, לא ר' יהודה, צהבו פניך שהשבת את הזקן?! הוא אמר לו דברים קשים. מה הוויכוח פה? ר"ע ראה שיהודה בר נחמיה מרגיש שבגלל שהוא כבר אמר משהו לר' טרפון אז הוא כבר **רבי** יהודה בן נחמיה, צהבו פניו, זה גרם לו להרגיש שאני כבר בדיוק כמו רבי ר' טרפון, עוד מעט אנחנו כבר נתחלף. על זה אומר לו ר"ע יהודה צהבו פניך שהשבת את הזקן?! אתה חושב שאתה יותר חכם מר' טרפון? ר' טרפון לא יודע מה שהוא שואל, ואתה יודע להגיד במה הוא טועה? על זה הקפיד עליו מאוד מאוד ר"ע. דווקא ר"ע, ש"את

ה׳ אלוקיך תירא זה לרבות ת״ח״ שאדם יודע את היחס בינו לבין׳ טרפון וגם אם הוא אומר דבר נכון אבל צהבו פניך, אתה נהיית פתאום ברגע אחד (אפילו בלי בחינות ברבנות הראשית) נהיית ר׳ יהודה בן נחמיה? אמר לו ר״ע מה שאמר. רש״י בתהילים על הפסוק ״אתה ה׳ תצרנו״ מסביר שמה שכתוב בתלמידי ר״ע שלמדו זוגים הכונה שלמדו רק עם מי שהיה בקליקה שלה, וחשב כמוהם, במקום שיפרגנו זה לזה. ובמהרש״א (ברכות כח:) ״וישמחו בי חסרי״ - שלא תהא צרות עין של אחרים בלימודי. וע״ע במהר״ל נצח ישראל כה שמדת קנאה מצויה דווק בישראל מצד שהם גבוהים וחשובים, וכן הוא בתענית כ: ובנתיב העונה ז.

״ויצא איש״

זה מה שכתוב בסוף הפרשה, המגדף. מאיפה נופל לנו פתאום פה בתוך כל הקדושות האלו של כהונה ״ולא תחללו״, ״ונקדשתי״ וקדושת המועדים, פתאום בא המגדף? מי זה המגדף, במה הוא נכשל? רש״י אומר על המילה ״ויצא״ מהיכן יצא? מעולמו. מפרשה של מעלה, מלחם הפנים, ככה אומר רש״י. הוא לגלג על מה שחז״ל אומרים שלחם הפנים היה חם ביום הלקחו כמו ביום ששמו אותו על השולחן. הריטב״א אומר שהיו אדים יוצאים מהלחם הזה כל השבוע עד שהחליפו אותם ביום שבת. והוא צחק ואמר אתם רוצים להגיד שהלחם הזה הוא חם שבוע ימים? אבל איך אדם מכחיש את המוחש? אם זה היה חם זה היה חם, אם עלו אדים אז עלו אדים! על זה אומר רש״י הוא יצא מעולמו. מה הפירוש הוא יצא מעולמו? כשאדם קר הוא לא יכול לראות שום דבר חם. ״ולא יכלו לשתות מים ממרה״, למה? ״כי מרים הם״. מי היו מרים? לא המים. בנ״י היו מרים. אדם שמר לו רואה את הכל חושך. זה מה שאומר רש״י, למה הוא לא ראה, מפני שהוא חי בקרירות. יצא מעולמו, לכן לכל דבר יש לו ביקורת, תמיד אחרים אשמים, ופלוני אשם. אבל באמת אף אחד לא אשם, רק צריך רק לפקוח את העיניים. [בזקנותו היה לאבי זצ״ל בעיה עם העיניים. נסעתי איתו לרופא עיניים גדול בתל אביב והוא נתן לו את הלוח שכל רופאי העיניים נותנים בדרך כלל אותיות גדולות קטנות אז הוא קרא כמעט את הכל חוץ מאת האותיות הקטנות הקטנות. אז אמר לו הרופא: הרב, חוץ מאת האותיות הקטנות אתה רואה מצוין! אמר לו אבי אבל את רבינו חננאל אני לא רואה. פנה אלי הרופא ושאל אותי מי זה ה׳רבינו חננאל׳ הזה שהוא כל כך רוצה לראות אותו... אני הייתי צריך להסביר לו שהאותיות של ה׳רבינו חננאל׳ זה כמו אותיות במושגים של הרופא באיזה מקום שהוא קורא אני יודע מה. הכל תלוי איך האדם מסתכל] זה הכוונה ׳מעולמו יצא׳. הלחם היה חם, הכל היה טוב, אבל לפעמים יש קטנות, וזה אחד המבחנים של הדברים הטובים. ככל שהזמן הוא קדוש יותר וככל שהמקום הוא קדוש יותר וככל שהאדם הוא גדול יותר תמיד יהיה מישהו שהוא ישים רגלים ויגיד זה לא ככה זה לא ככה. הרב זצ״ל באגרות קורא לזה האנשים שיש להם קרירות בעבודת ה׳. הפער בין קרירות לבין הסבלנות הוא כחוט השערה. ״אוהבי ה׳ שנאו רע״, איך אתה יודע שאתה אוהב את ה׳? אחד הדברים זה ״שנאו רע״. אם אתה מרגיש שאתה לא יכול לסבול את הרוע, אתה לא יכול לסבול מי שלידך מדבר לשון הרע, מי שלידך משמיץ את החברים שלו, אז אתה אוהב ה׳, וזה מה שהיה בתקופת ר״ע. כתוב שתלמידי ר״ע מתו מפסח עד עצרת. שואל המהר״ל הרי בל״ג בעומר הם הפסיקו למות, אז למה הגמרא אומרת שהם מתו מפסח עד עצרת? זה תרתי דסתרי, הם מתו מפסח עד עצרת או עד ל״ג בעומר? אומר המהר״ל פסח עד עצרת זה תיאור של זמן מסוים שהוא נחשב לימים קדושים, הרמב״ן על התורה קורא לזה חול המועד שבין פסח לחג השבועות. וכשזה קרא בזמן כזה של בין פסח לעצרת, אז מה שקורא בזמנים כאלו הוא יותר חמור. לכן כאשר הם לא נהגו כבוד זה בזה, שלא כל אחד כיבד את התורה של השני, בגלל שזה היה בזמן כזה, אומר המהר״ל, הם מתו. לא שהזמן גרם אלא בגלל שזה היה בתקופה כזו קדושה אז מתו מפסח עד עצרת. אבל על זה אמר ר״ע אם העמדת תלמידים בילדותך העמד תלמידים בזקנותך, וצריכים למלא את כל ארץ ישראל תורה, כך אמר ר״ע. ומה שר״ע עשה במהדורא קמא עם הרבה תלמידים, עם עשרים וארבע אלף, הוא הצליח אחרי זה להעמיד תורה עם חמישה תלמידים, שמילאו את כל ארץ ישראל בתורה. תחילת הפרשה עוסקת בלהזהיר גדולים על הקטנים, ובפרט לדבר שבקדושה. ״להזהיר״ לשון ״זוהר״ להאיר להם את הדרך. והכוונה שעל ידי זה שיראו איך הדברים מתנהגים אצל הגדולים, כמה מקפידים בעקביות על הליכותיהם, כך זה יוכל להשפיע גם על הקטנים, שיראו את ערכה של התורה בעיני הגדולים מהם. ובזה מסתיימת הפרשה, על המגדף, שלא הורגל לחשיבה נכונה על עניינים שבקדושה, הכל היה זול בעיניו. ומתוך חוסר יחס הגיע גם לגידוף ח״ו.

עוצמת ההכנה וחביבות המצוות

בעזרת ה׳ שזכותו של ר״ע וודאי ודאי זכותו של רשב״י - ׳נעשה אדם נאמר בעבורך׳ ימליצו טוב עלינו. שנזכה לגדול בתורה ובהכנה הראויה לחג השבועות. ראיתי באיזה ספר שמביא בשם הזוהר (ח״ב קפג:) ״אם משמרים ימים אלו של הספירה אין צריך להגיע למשפט ר״ה ויוה״כ״. שחוסר זהירות בימים האלה גורם לבנאדם חולשה גם בעשרת ימי תשובה. ובגמרא בשבת (לג:) כשיצאו רשב״י ור״א בנו מהמערה, בכניסת שבת, ראו זקן אחד עם הדסים לכבוד שבת, חד כנגד זכור וחד כנגד שמור. אמר רשב״י לבנו ראה כמה חביבין מצוות על ישראל. וזה הביטוי שכתוב לגבי תקיעת שופר, שחוזרים ותוקעים כדי לערבב את השטן. ופרש״י שכשישמע שישראל מחבבים את המצוות. וזה מה שאמר רשב״י באותה שעה, שהייתה לגביו זמן של דין, ימי הספירה. (כמובא לעיל בשם הזוה״ק וכמ״ש במסכת עדויות סוף פרק ב, משפט רשעים בגיהנם שנים עשר חודש, ר׳ יוחנן בן נורי אומר מפסח ועד עצרת.) וכמו ביום ר״ה, יום הדין, יוצאים לטובה ע״י שמחבבים את המצוות, ומסנגרים על ישראל, כך נהג רשב״י בזמן הזה. וע״כ רשב״י הוא זה שאמר (סוכה מה:) יכולני לפטור את כל העולם כולו מן הדין. ועיין בערוה״ש תצג,ז שכתוב שביום ל״ג בעומר יצאו מהמערה. אין ספק שזה זמן של הכנה, זמן של ספירת העומר זה גם מלשון ספיר ויהלום. זה זמן שיש לו סגולה מיוחדת להאיר על כל אחד ואחד מאיתנו ושבעז״ה נזכה לעבוד את הקב״ה בשמחה ובעין טובה.

שבת שלום ומבורך

ד"ת אלו, יהיו לע"נ הרב ישעיהו הדרי זצ"ל ראש ישיבת הכותל,
שבמשך שנים העמיד תלמידים הרבה והיה ממעבירי תורתם של הרב זצ"ל והרב חרל"פ זצ"ל
בצורה בהירה ומזהירה, ובזכותו יצא הספר שמועות ראי"ה.

ת.נ.צ.ב.ה.

דבריו של הרב הדרי זצ"ל על מרן הרב זצ"ל
שנאמרו בהיכל ישיבתנו לפני כשנתיים, הועלו לאתר של הישיבה.